

február]

Az utóbbi években feltűnően megnövekedett a feminista irodalomkritika iránti érdeklődés. Az irányzat elsősorban a nők szerepét és az ellenkező nemhez fűződő viszonyát vizsgálja különféle irodalmi alkotásokban. Iskolapéldái azok a művek, amelyekben a női szereplők kiszorulnak a férfiak által irányított társadalomból. Jóllehet, a feminizmus a férfítársadalom erőszakosságára hívja fel a figyelmet, az irányzat ellenpárjaként az 1980-as évek környékén megjelenő maskulinista kritika szerint azokat az uralmi stratégiákat, amelyek megkötnék, láncra vernek, megaláznak és kiszolgáltatnak, nemcsak a férfiak, de a nők is előszeretettel alkalmazzák. Az irányzat képviselői azt állítják, hogy a férfiak is lehetnek alulreprezentáltak a társadalomban és az irodalmi alkotásokban egyaránt. Annak ellenére, hogy az erő, az erőszak és a hatalom a férfiak attribútumává vált, s a maskulinista kritika kiszorult az irodalmi diskurzusból, mégis találunk olyan műveket, amelyekben a férfiak szenvednek a nők uralma alatt. A maskulinista kritika egyik ilyen darabja lehet Ambrust Kristóf Gonosz asszonyembereknek erkelcsekről való éneke.

A költemény az 1550-es augsburgi birodalmi gyűlés alkalmából íródott. Ambrust Kristóf a bécsi udvarban nyert alkalmazást, majd a magyar kancelláriában teljesített szolgálatot, s e minőségében jelent meg a gyűlésen. A verset eredetileg németül írta meg, s egy barátja kérésére később fordította le magyarra. Az első versszakban Ambrust elmondja, hogy a gyűlés során egy vénasszonynál kapott szállást, aki igen gyűlölte őt, emígy sok bosszúságot okozott neki. A költemény magját azok a történeti példák képezik, amelyek segítségével a költő asszonybecsmérlő felfogását alátámasztja.

Az olvasó egy férfi szemüvegén keresztül olvashatja a Szentírás néhány fejezetét, és járhatja be a mindennapi élet egy-egy szegletét. A költő először az augsburgi országgyűlést mutatja be, majd a narráció egyre szűkülő terekbe vezet tovább. A második versszakban Ambrust már csak a szálláslehetőségekről, azok tekintélyes számáról és minőségéről ad információt, majd közli, hogy ő szerénységéhez mérten egy kisebb házat választott lakóhelyéül, ahol végső soron méltatlan bánásmódban részesült.

A vers egy vénasszony karikatúrája, aki nem elégíti ki a szállásra érkező vendég élettani szükségleteit. A szálláson a szoba hideg, a látogató megfelelő táplálékban sem részesülhet. A vendég azzal, hogy német földön a magyaros ízek után áhítozik, nemcsak egy szélsőséges, emígy teljesíthetetlen igényt fogalmaz meg, de a multikulturalizmus lehetőségét is feszegeti.

Kétségbevonhatatlan, hogy a megfelelő hőmérsékleti kondíció és a kiegyensúlyozott táplálkozás elengedhetetlenek az ember számára. A költő maga is elismeri, hogy a kielégítetlenül hagyott elsődleges szükségletek vezettek oda, hogy versét megírja.

Ugyanakkor nem árt a kellő óvatosság sem. Ambrust a jó politikus mintaképe, akinek semmi sem tetszik. Emígy az sem elképzelhetetlen, hogy amit Ambrust sanyargatásnak nevez, azt másutt féltő gondoskodásnak hívják. A vers olyan közhelyszerű érvekben és történeti példákban bővelkedik, amelyek a költő asszonyócsárló felfogását támogatják. Az anekdoták halmozása nyilvánvalóan a vak szenvedély műve. A haragból jövő gondolatokról pedig köztudott, hogy sohasem tükrözik a valós viszonyokat. A vénasszonynál töltött néhány nap elegendő volt Ambrustnak ahhoz, hogy megszülessen tételmondata, amely szerint az asszonyok az ördög cimborái, és alsóbb rendűek a férfiaknál. A költemény nagy részében ennek az állításnak a bizonyítására találunk bibliai és történelmi példákat. Ambrust nem mindig következetes. Míg a vers elején azt állítja, hogy asszonyokat az angyalok között egyáltalán nem találunk, hisz a női nemből csak ördögi lelkek lakoznak, addig a költemény végén arról beszél, hogy elvéve találni jámbor asszonyembert is köztük.

Érdeemes feltennünk a kérdést: miért is gondolja a költő egyáltalán azt, hogy az asszonyok lelkét a gonoszság fertőzi? A huszonhetedik és a harmincadik versszakban Ambrust felidézi Heléna és Clytemnestra történetét, amely segít megválaszolni a kérdést. A két mitológiai alak a női báj segítségével keríti hatalmába a férfiakat, és ezzel a vesztüket okozza. A költő szerint a két történelmi példa azt szemlélteti, hogy a nők csalárdsága a szexuális vonzerejükben rejlik, amellyel lefegyverzik a férfiakat.

Bár a női praktikák megbabonázzák és tehetetlenné teszik a férfiakat, Ambrust mindent megtesz annak érdekében, hogy visszanyerje az erősebb nem becsületét. Érveket keres a Bibliában arra, hogy a férfiak miért értékesebbek, mint a nők. A Teremtés könyvében talál is erre egy, számára kedvező példát. A költő azt állítja, hogy az Úristen méltóságot és hatalmat kölcsönzött a férfiaknak azért, hogy először teremtette őket. A nők a férfiak oldalbordájából születtek, így minden tekintetben az erősebb nemtől függnek. Az elegáns szereposztás, amelyben a mester a férfi, a szolga a nő, végigkíséri egész történelmünket.

Ambrust nemcsak az Ószövetségben, de az Újszövetségben is talál példázatot arra, hogy a férfiak felsőbbrendűségét igazolja. A költő szerint János evangéliumának Tamás-példázatából kiderül, hogy Krisztus érdemtelennek találta a nőket arra, hogy igéjét megossza velük, hisz halottaiból való feltámadásának idején csak Tamásnak engedte, hogy sebeit megérintse. Ha figyelmesen olvassuk az eredeti bibliai szakaszt, s nem annak Ambrust-féle szöveg-interpretációjára hagyatkozunk, akkor láthatjuk, hogy a bibliai történetben nem azon van a hangsúly, hogy férfi vagy nő érintette-e meg Jézus testét. A példabeszéd üzenete az, hogy könnyebb a kézzelfoghatót elhinni, mint a láthatatlan felé bizalommal fordulni. Tamás azért kívánta megérinteni Krisztus testét, mert nem hitt abban, hogy maga az Úr jelent meg neki. Míg Ambrust versében dicsőségnek számít az, hogy Tamás érinthette meg Jézus testét, s nem egy asszony, addig az eredeti történetben az apostol hitetlensége szégyenként jelenik meg.

Ugyan a költő mindent megtesz annak érdekében, hogy az eredeti bibliai szöveget úgy értelmezze (félre), hogy interpretációja nyomós érvként szolgáljon a férfiak felsőbbrendűsége mellett, kísérlete mégis kudarcba fullad. Ambrust a férfit a férfiasságától, a nőt a nőiségétől fosztja meg. Míg az erősebb nem elveszti erejét és méltóságát azzal, hogy kiszolgáltatottjává válik annak, akit megérint, addig a gyengébb nemtől Ambrust megvonja azokat az elemi ösztönöket, amelyek az anyák alapvető sajátosságai: a tapintást, az érintés és a gondoskodás gesztusát. A költő a női és a férfiszerepek felcserélődését érzékelteti. Szerinte az Úr által megszilárdított férfiuralom letűnőben, a nők felszabadulása pedig közelgően van.

Ambrust nem csupán azt fájlatja versében, hogy a férfiak elvesztették méltóságukat, s a nők hatalmat vettek uruk felett, de egyúttal a férfiak felsőbbrendűségét is hirdeti, és megregulázza azokat az asszonyokat, akik jámbor házastársukat rabigában tartják. A költő célja a férfiak dicsőségét népszerűsítő bibliai és történelmi szakaszoknak a felidézésével az, hogy helyreállítsa a 16. században megsérült férfiuralmat. Ezek alapján méltán tekinthetünk úgy a Gonosz asszonyembereknek erkelcsekről való énekre, mint a nemek közötti egyenlőtlenség megjelenítésének fontos dokumentumára, és helyezhetjük el azt a maskulinista irodalomkritika olvasásterében.

Kategoria: Fórum

Denumire autor: Horváth Miklós

Látó Szépirodalmi Folyóirat